

Obsah:**Svatý Jan od Kříže, čtenář svaté Terezie (2. část)***P. Salvador Ros García, OCD* 1**Kratičce o Boží přítomnosti***Zpracovali Kateřina Lainová a P. Gorazd* 7**Obrnění hrudi a duchovní zbroj vůbec***P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.* 9**(2. část) Svatý Jan od Kříže,
čtenář svaté Terezie***P. Salvador Ros García, OCD***2. Zápletka: ústřední desetiletí (1572–1582)**

Počátkem června 1572 se matka Terezie a bratr Jan od Kříže znovu setkali, tentokrát v Ávile v klášteře Vtělení a při společném poslání, které jim bylo svěřeno apoštolským vizitátorem, otcem Pedrem Fernándezem: vštípit reformní model mezi obutými, ona jako převorka a on jako kaplan a zpovědník kláštera. V září, čtyři měsíce po jeho příjezdu, svatá Terezie zaznamenávala již první dobré výsledky bratra Jana: „*Velký užitek zde působí tento bosý karmelitán, který zde zpovídá; je to fra Jan od Kříže.*“¹ A o něco málo později to opakuje znovu: „*zde již delší dobu zpovídá jeden z nich, velmi svatý; způsobil tu velký pokrok.*“²

Janovi od Kříže bylo tehdy rovných třicet let, knězem byl pět let a prakticky pět let také bosým karmelitánem v tereziánské reformě. Doba jeho pobytu v Ávile se protáhne na dalších pět dlouhých let (1572–1577), která dosud nebyla příliš prostudována a která budou přitom rozhodující pro mnoho věcí, především první tři z nich, kdy se svatou Terezií sdílel společné zkušenosti a kdy se vzájemně obohacovali. To bylo nejdelší období, kdy těmito dvěma mystikům bylo dopřáno žít v bezprostředním vzájemném kontaktu a kdy – dá se říci – Jan do hloubky poznal tereziánského ducha a Tereziiny spisy, především *Knihu života*. Existuje o tom průkazná dokumentace.

Předně víme, že kolem poloviny listopadu roku 1572 za přičinění bratra Jana od Kříže dospěla matka Terezie na vrchol svého mystického putování. Stalo se tak díky milosti duchovního manželství, události, kterou jsme zmínili na začátku a kterou ona sama popsala těmito slovy:

1 D 42,11 Juaně de Ahumada ze dne 27. září 1572.

2 D 46,3 Gasparovi de Salazar ze dne 13. února 1573.

„Když jsem byla ve Vtělení, druhým rokem, co jsem tam byla převorkou, v oktavu svatého Martina, když jsem přijímala, otec bratr Jan od Kříže – který mi podával Nejsvětější Svátost – rozlomil hostii pro další sestru. Napadlo mě, že mu nechyběly hostie, nýbrž že mě chtěl umrtvit, protože jsem mu řekla, že mě těšilo, když byly hostie velké (ne snad, že bych nevěděla, že to nic nemění na tom, že je tam celý Pán, i kdyby šlo o velmi malý kousíček). Jeho Majestát mi řekl: „Neboj se, dcero, neboť nikdo tě ode Mne nemůže odtrhnout“ (srov. Řím 8,35); tím mi dal najevo, že to není důležité. Pak se mi zpřítomnil obrazivým viděním jako jindy, velmi v nitru, a podal mi pravou ruku a řekl mi: „Pohleď na tento hřeb, který je znamením, že ode dneška jsi mou nevěstou. Dosud sis to nezasluhovala; od této chvíle však si budeš hledět mé cti jako svého Stvořitele a jako svého Krále a svého Boha, nýbrž jako má skutečná nevěsta: má čest je tvou a tvá je mou“ (srov. Pís 6,3). Tato milost ve mně způsobila takový účinek, že jsem byla údivem bez sebe a zůstala jsem jako vyvedená z míry a řekla jsem Pánovi, aby budto roztáhl mou nízkost nebo mi neudílel tolikou milost; neboť se mi s jistotou zdálo, že to přirozenost nemůže snést. Zůstala jsem tak celý den velmi pohroužená. Později jsem pocítila velký pokrok, a větší zmatek a sklíčenost, když jsem viděla, že nejsem k ničemu při tak velkých milostech“ (R 34).³

Víme také, že oba prožili některé milosti společně, jako je tomu například u epizody, k níž došlo dne 17. května 1573, o slavnosti Nejsvětější Trojice, kdy je sestra Beatrix od Ježíše překvapila při vytržení v hovorně kláštera Vtělení:

„Když byl s naší svatou matkou v hovorně Vtělení, a já před ní, zmocnil se ho poryv modlitby, takže se zvedl ze židle a zůstal stát na nohou. Když se ho naše svatá matka zeptala, šlo-li o modlitbu, odvětil jí prostě: myslím, že ano.“⁴

Právě o tajemství Trojice budou oba psát v roce 1577: ona v klášteře svatého Josefa v Ávile při popisu posledních dvou příbytků *Vnitřního hradu* a on v klášterním vězení v Toledu, v *Romancích* „*In principio erat Verbum*“, básnické skladbě o třech stech desíti verších, nejdelší z celé jeho poetické tvorby, kde shrnuje a nechává vykrytalizovat celou svou mystickou teologii.

Vztah bratra Jana s matkou Terezií z Ávily se stane rozhodujícím nejen pro jeho duchovní vyučování, nýbrž i pro jeho literární produkci, která se rodila právě v době, kdy vrcholila tvorba její. Tehdy, v tomto rámci duchovního sdílení a komunitních rekreací, se zrodily první Janovy básně, jako *Entrénne donde no supe* („Vstoupil jsem, kde jsem nevěděl“) aneb „verše ohledně ex-

3 Tato christologická zkušenost se potvrdila o čtyři roky později (srov. R 56) a Terezie ji později ve *Vnitřním hradu* identifikuje jako nejvyšší milost duchovního manželství (srov. 7H 2,1nn.).

4 Svědectví Beatrix od Ježíše (de Cepeda y Ocampo) v dopise ze dne 13. listopadu 1607, in: BMC 13, str. 360.

táze silné kontemplace“, kde dokonale popisuje svou mystickou zkušenost, jak z hlediska svého vlastního života (první tři strofy), tak z hlediska didaktického (pět zbývajících), a mluví o vědě, o které by nic nedokázali říci jeho salamanští učitelé, o „chápání v nechápání, / vši vědy překročení“, jež se podobá tomu, co svatá Terezie popsala v *Knize života*:

„Nuže, pojďme k tomu, co zde duše cítí uvnitř. Ať to vyjádří někdo, kdo to dokáže, neboť to nelze ani pochopit, natožpak vyjádřit! Přemýšlela jsem, když jsem to chtěla popsat (hned po přijímání, kdy jsem setrvala v této modlitbě, kterou popisují), co v onu dobu dělá duše. A Pán mi řekl tato slova: „Celá se rozpadá, dcero, aby se více uvedla do Mne. Už to není ona, kdo žije, nýbrž Já“ (srov. Gal 2,20). Jelikož nemůže plně porozumět, co chápe, jde o chápání v nechápání. Kdo to zakusil, něčemu z toho porozumí, neboť jasněji to nelze vyjádřit, jelikož to, co se zde děje, je tak temné. Mohu pouze říci, že se jí zpřítomňuje, že je spolu s Bohem a zůstává v ní jistota, že tomu žádným způsobem nemůže přestat věřit. Zde selhávají všechny mohutnosti a vypojují se tak, že žádným způsobem – jak jsem řekla – se nevnímá, že by pracovaly. Myslela-li na nějaký úryvek,⁵ vytrácí se jí z paměti tak, jako kdyby jej tam nikdy neměla; čte-li, nic si z toho nemůže připomenout ani se u toho zastavit; recituje-li modlitby, podobně. Takže neodbytné mūrce se zde spálila křídla; už nemůže dál poletovat. Víle musí být plně zaměstnána milováním, avšak nechápe, jak miluje. Rozum, pokud něco chápe, nechápe, jak chápe; přinejmenším nemůže porozumět ničemu z toho, co chápe. Mně se nezdá, že by rozuměl, neboť – jak říkám – nechápe se. Ani já to plně nechápu“ (Ž 18,14).

Jinou básní svatého Jana z této doby, která má rovněž vztah ke svaté Terezii, je glosa *Vivo sin vivir en mí* („Žiji, aniž bych žil v sobě“), vyvolaná toutéž duchovní situací a společnými prožitky a sepsaná jako společný projekt, včetně stejného počtu strof (8) a veršů (59), byť s odlišným zaměřením: báseň Jana od Kříže je písní naděje jako řešení jeho „bolestné touhy vidět Boha“, zatímco Tereziina je spíše zpěvem lásky.⁶

A jeho první spisek, napsaný formou prózy, také vděčí za svůj vznik šťastné tereziánské okolnosti, když světice v roce 1576 z Toleda navrhla čtyřem ávilským spolubesedníkům (Franciscovi de Salcedo, Juliánovi z Ávily, Lorenzovi de Cepeda a fra Janovi od Kříže), aby každý z nich napsal své objasnění či komentář ke slovům: „*Hledej sebe ve Mně*.“ Všichni čtyři to, co k tomu napsali, četli v hovorně kláštera svatého Josefa v přítomnosti místního biskupa dona Álvara de Mendoza, který jejich komentáře vzal a poslal světici, aby je ohodnotila. Její odpověď v humorném duchu a se záměrem nikoho z nich nepochválit, je slavný *Vejamin* („Pamflet“), z jehož textu vysvítá, že spisek Jana od Kříže

5 Ve smyslu: z evangelia či z pašijí.

6 Poněvadž úvodní motiv obou básní je identický, rovněž Tereziina báseň se nazývá *Vivo sin vivir en mí* a bývá ve vydáních uváděna jako první (pozn. překl.).

musel být dost dlouhý: „Avšak odpouštím mu jeho omyly“ – končí svěťice část věnovanou Juliánovi z Ávily – „neboť se nerozepsal tak zešířoka jako můj otec, bratr Jan od Kříže“ (č. 5), a to o „velmi dobré nauce pro toho, kdo by chtěl konat cvičení, jak to dělají v Tovaryšstvu Ježíšovu“ (č. 6); především však je z textu zřejmé, že již začal používat výrazivo a základní tematiku svého budoucího mystického systému: „hledání Boha“, „mrtvi pro svět“, „stát se jedním s Bohem ve sjednocení“, „dokonalá kontemplace“, „mluvit stále o Bohu“, apod.⁷

Škoda, že tento spisek určený svěťici, první z děl svatého Jana v próze, se nedostal do rukou i nám, neboť by nám umožnil ověřit si, do jaké míry již Jan měl vytvořený svůj mystický systém (s jistotou víme především o existenci tří klíčových pojmů: popření, sjednocení a kontemplace). Do téhož lidského a duchovního kontextu je kromě toho třeba zařadit v opačném směru žertovný výrok Jana od Kříže, kdy spolusestrám matky Terezie řekl, že „když se (Terezie) zpovídá, úchvatně omlouvá sebe samu“.⁸

Když svatá Terezie skončila své tříletí jako převorka v klášteře Vtělení, pokračovala ve své zakladatelské činnosti v Andaluzii (v Beasu de Segura a v Seville), ovšem pak se počátkem července 1577 znovu vrátila do Ávily, rozhodnuta změnit jurisdikci (právní příslušnost) kláštera svatého Josefa. A odtud znovunavázala duchovní kontakt s Janem od Kříže, který byl nadále kaplanem a zpovědníkem kláštera Vtělení. Začalo tak další období intenzivního vztahu mezi nimi, které trvalo pět měsíců.

Svěťice přijela z Toleda a přivezla si s sebou rozepsané dílo, *Vnitřní hrad*, které tam začala psát počátkem června. Již měla popsáno pětáctýřicet listů (až po třetí kapitolu pátých příbytků) a činí v něm několik narážek na svého milovaného učitele Jana od Kříže. Tak například na začátku čtvrtých příbytků:

„Já se namáhala s tím lomozem myšlení, někdy pěkně stísněná, a bude to něco přes čtyři roky, kdy jsem ze zkušenosti pochopila, že myšlení (nebo obrazotvornost, aby se to lépe pochopilo) není rozum, a zeptala jsem se na to jednoho vzdělance a ten mi potvrdil, že je to tak, což pro mne znamenalo nemalé uspokojení“ (4H 1,8).⁹

Zmiňovala se o něm také, když mluvila o známkách opravdové lásky, a to ze strany jí dobře známých duchovních osob:

7 Pro krátký popis vzniku tohoto díla i jeho kompletní překlad do češtiny viz PAVEL VOJTĚCH KOHUT OCD, „Pamflet svaté Terezie. Humor v jednom dílku avilské svěťice“, in: *Omnia autem probate*, Sborník KTF VII in memoriam Karla Vrány, P. Kubín, M. Mikulicová a D. Svoboda (edd.), Karolinum, Praha, 2005, str. 126–151 (pozn. překl.).

8 Svědectví sestry Alžběty Baptisty, in: BMC 19, str. 530.

9 Chronologické údaje podporují tuto domněnku, že onen „vzdělanec“ byl sv. Jan od Kříže. On byl tehdy, „něco před čtyřmi roky“, v klášteře Vtělení v Ávile jejím zpovědníkem a rádcem.

„Znám osoby, které jdou cestou lásky tak, jak mají jít, jen aby sloužily svému ukřižovanému Kristu, takže ho nejen neprosí o okoušení ani po nich netouží, nýbrž jej dokonce prosí, aby jim nebyla dána“ (4H 2,9).

Už v Ávile, po dlouhé odmlce, trvající „takřka pět měsíců od doby, kdy jsem začala, až dosud“ (5H 4,1), napsala svěťice v listopadu 1577 zbytek *Vnitřního hradu* na jeden záta: pětadesát listů, od čtvrté kapitoly pátých příbytků až po závěrečné vyvrcholení těch sedmých; celkem šestnáct nových kapitol z dvaadvaceti, které kniha obsahuje. Když znovu začala psát, začala v této prostřední části knihy používat snubní symboliku, a to s další narážkou na Jana od Kříže, pro kterého tato snubní symbolika představovala bezpochyby oblíbené téma při promluvách a rozhovorech:

„Již jste jistě mnohokrát slyšely, že se Bůh duchovně snoubí s dušemi. Požehnáno buď jeho milosrdenství, které se chce natolik pokořit! A i když se jedná o hrubý příměr, osobně nenacházím jiný, který by lépe dal na srozuměnou to, co mám v záměru vyložit, než svátost manželství“ (5H 4,3).

A v šestých příbytcích, když mluví o jistých mimořádných mystických jevech, zmiňuje se o dvou osobách se stejnými prožitky a stejným názorem na věc. Jsou jimi ona sama a Jan od Kříže:

„Vím o jedné osobě, které Pán udělil některé z těchto milostí, ba o dvou – přičemž jednou z nich je muž – kteří natolik toužili sloužit Jeho Majestátu na svůj vlastní účet, bez těchto velkých obdarování, a byli tak žádostiví strádat, že si našemu Pánu stěžovali, že se jim takto udílí, a kdyby mohli tyto dary nepřijmout, vyhnuli by se jim“ (6H 9,17).¹⁰

Svatá Terezie dokončila knihu *Vnitřní hrad* dne 29. listopadu 1577 a jen tři dny nato, v noci z 2. na 3. prosince, došlo k únosu svatého Jana od Kříže. Takže je nemyslitelné představovat si, že by tehdy mohl stihnout rukopis této Tereziiny knihy číst. Vztah mezi oběma mystiky se přerušil na dlouhých devět měsíců uvěznění Jana od Kříže v Toledu; a tyto měsíce byly dlouhé i pro matku Terezii i pro Reformu, která byla ohrožena ze všech stran a nacházela se na samém pokraji zániku.

Celá Tereziina korespondence, od prvního dne Janova uvěznění až po jeho útek, je výbuchem něhy a obav o jejího prvního bosého karmelitána. V dopisech každému, kdo byl ochoten jí naslouchat (včetně krále), projevuje Terezie

10 Do této kapitoly svěťice soustředí autobiografický materiál z 23., 27., 28. a 29. kapitoly *Knihy života*, totiž počátky jedné mystické etapy svého života, která se protáhla až do roku 1572, kdy byla pod duchovním vedením fra Jana od Kříže. K identifikaci onoho „muže“ se svatým Janem od Kříže došlo u vydavatelů tereziánských spisů poměrně pozdě. Dnes ji však připouštějí všichni. Z toho je také vidět, že zatímco on byl v mluvení o sobě spíše zdrženlivý, ona to zvládala za oba.

velmi silně svůj strach o jeho život, opakuje, že by dala přednost tomu, aby upadl do rukou Maurů, „protože by snad měli více slitování“; hledá možné vlivné kontakty; počítá dny jeho nepřítomnosti, kdy o něm nemá zprávy, protože neznalost místa, kde se nachází, ji sráží nejvíc (během celého věznění se opravdu nikdy nedozvěděla, kde se Jan nachází)¹¹ a zoufá si nad tím, jak ho opustili jeho spolubratři, nad nečinností představených Reformy a nad tím, že se nikdo neznepokojuje o jeho osud: „*Leká mě to začarování fra Jana od Kříže (...) Nevím, co se to děje, že se nikdo nerozpomene na tohoto světce*“.¹²

Později, když si je už jistá tím, že Jan je opět na svobodě, ona sama si pospíší sdělit tuto zprávu otci Graciánovi v barvitém dopise, který stojí za to zde ocitovat, jelikož jde o nejrozsáhlejší verzi a poněvadž činí z prvního bosého karmelitána symbol mučedníka:

„Říkám vám, že mám stále před sebou, co udělali fra Janovi od Kříže, a nevím, jak může Bůh snést podobné věci, neboť ani Vy, otče, nevíte všechno. Po celých těch devět měsíců byl v takové celičce, že se tam ani nevešel, jakkoli je tak malý, a za celou dobu si nemohl vyměnit ani tuniku, ačkoli byl blízko smrti. Tři dny předtím, než utekl, mu podpřevor dal jednu svou košili; a velmi drsná bičování, aniž jej kdokoli mohl vidět. Obrovsky mu závidím. Troufala bych si vsadit se, že náš Pán v něm našel velké bohatství pro takové mučednictví! A je dobré, aby se o tom vědělo, abychom se měli víc na pozoru před těmito lidmi. Bůh jim odpusť, amen. Měly by se sesbírat informace, aby se ukázalo nunciiovi, co udělali tomu svatému bratru Janovi, který je bez viny, což je skutečně politováníhodné. Řekněte to bratru Heřmanovi a on to udělá, neboť je v tom velmi schopný“ (D 249 otci Graciánovi ze dne 21.–22. srpna 1578).¹³

A když ho, ještě vyčerpaného, poslali bratři na kapitolu do Almodóvaru, matka mu dále projevovala svou něhu a bděla (jako jediná!) nad jeho životem v dalším antologickém dopise:

„Velkou bolest mi způsobilo, jaký život musel vést bratr Jan a že ho teď nechali v tak špatném stavu hned jít tam. Kéž se líbí Bohu, aby nám neumřel. Postarejte se, otče, aby ho v Almodóvaru hýčkali, a prokažte mi tu laskavost, aby odtamtud hned zase nemusel jít dál. A neopomeňte ho pozdravovat. Hledte

11 Jak na to vzpomíná rovněž Anna od sv. Bartoloměje, její ošetřovatelka a sekretářka, světice se divila, že Bůh, který jí „odhaloval věci mnohem obvyklejší“, jí nikdy nezjevil, „kde je dobrý otec fra Jan od Kříže, kterého má tolik ráda“ (Obras Completas de la Beata Ana de San Bartolomé, ed. Julén Urkiza, 1. svazek, Roma 1981, str. 62).

12 Viz dopisy: D 210; D 213,8–10; D 214,2–4; D 215,11–12; D 221,6; D 222,2–4; D 227,8.21; D 234,7; D 235,6; D 245,5; D 247,8.

13 Srov. D 259,5 Roquemu de Huerta ze dne 4. října 1578. V tomto kontextu je bezpochyby zvláštní, že světice později, když bude v *Knize o zakládáních* (28,4) mluvit o těch, „co nejvíc trpěli“, tohoto pronásledovaného vynechá.

na to nezapomenout. Říkám Vám, že zbude málo takových, otče, jako je on, pokud umře“ (D 255 otci Graciánovi z poloviny září 1578).

Ani při této ani při jiných příležitostech nebyla matka Terezie svým milovaným otcem Graciánem vyslyšena. Bratr Jan byl poslán do Andaluzie. Krátká pozdější setkání a především kontakt formou dopisů pomáhaly matce Terezii a fra Janovi udržovat dosažený pokrok (v porozumění si) i navzdory zeměpisné vzdálenosti. V tomto vzájemném obdivu si dokonce oba přečetli příslušné stránky spisů toho druhého, jak to učinila světice na své cestě do Mediny del Campo v půli roku 1579, kdy si s sebou vzala sešity „duchovních písní“, které složil Jan od Kříže v toledském vězení, a sama tam zanechala jejich kopii a povzbudila řeholnice, aby je četly a zpívaly. Zde je svědectví, ve kterém je Terezie představena jako předchůdkyně čtenářů *Duchovní písně*:

„Když pobývala naše svatá matka Terezie v tomto klášteře, mluvila o něm s velkou úctou. A kromě jiných svatých a dobrých věcí, které říkala o zmíněném ctihodném otci v přítomnosti mé a mnohých jiných řeholnic tohoto kláštera, řekla, že zmíněný ctihodný otec dospěl k nejvyšší dokonalosti, k jaké může dospět člověk prostřednictvím své velké ctnosti a svatosti. A řeholní osoby z tohoto domu, které se s ním sdílely a rozmlouvaly s ním, říkaly velké věci o jeho životě a svatosti. A když byl na dlouhou dobu uvězněn v Toledu, ve svém vězení napsal a složil Písně Snoubenky. Ty zmíněná svatá matka přivezla do tohoto kláštera a požádala řeholnice, že by ji potěšilo, kdyby se jim věnovaly a zpívaly je. A od té doby se zpívaly a zpívají.“¹⁴

Ze španělštiny přeložil otec Vojtěch od sv. Hedviky OCD, redakčně upraveno.

Kratičce o Boží přítomnosti

Zpracovali Kateřina Lainová a P. Gorazd

Karmelitán P. Elias Steffen, který letos vedl exercicie pro bratry v Kostelním Vydří, jim mimo jiné poskytl k rozjímání i následující krátkou báseň. S poznámkou: zdroj neznámý. Přeložili jsme ji teď do češtiny a připojíme několik vět na úvod.

Není těžké si všimnout, že je inspirována Hospodinovým slovem k Mojžíšovi u hořícího keře: „*Jsem, který jsem*“ (Ex 3,14). Bývá vykládáno různě: buď tak, že Hospodin nechce své jméno zjevit, aby nebylo lidmi zneužíváno. Nebo ještě častější je dvojí tradiční výklad:

14 Svědectví Anny od Svátosti, in: BMC 24, str. 135.

Toto jméno vyjadřuje jak skutečnost Božího bytí (na rozdíl od neexistujících božstev pohanů), tak i ujištění o Boží přítomnosti a pomoci: „Jsem (a budu) zde pro vás, jsem s vámi.“¹⁵

Autor této modlitby chápal tajemné Hospodinovo jméno právě ve smyslu „ujištění o Boží přítomnosti a moci“, proto k biblickému textu „já jsem“ doplnil ono vysvětlující „zde“. Protože důležitou součástí karmelitánské tradice modlitby je také snaha žít v Boží přítomnosti, nabízíme tuto skrovnou modlitbu také všem čtenářům našeho časopisu.

Já jsem Hospodin, JÁ JSEM – ZDE

Do temnoty tvé minulosti a do nejistoty tvé budoucnosti,
do požehnání toho, jak druhým pomáháš, i do bídy tvé bezmoci
ti vyslovuji své: JÁ JSEM – ZDE.

Do hry tvých pocitů a do závažnosti tvých myšlenek,
do bohatství tvého mlčení a do chudoby tvé řeči
ti vyslovuji své: JÁ JSEM – ZDE.

Do plné míry tvých úkolů a do prázdnoty tvé zaneprázdněnosti,
do rozmanitosti tvých schopností a k hranicím tvých obdarování
ti vyslovuji své: JÁ JSEM – ZDE.

Do báječnosti rozhovorů, které vedeš, a do nudy tvých modliteb,
do radosti, kterou máš ze svého úspěchu,
a do bolesti, kterou ti působí tvé selhání,
ti vyslovuji své: JÁ JSEM – ZDE.

Do sevřenosti tvého dechu a do rozpjaté šíře tvých snů,
do slabosti, s níž nechápeš, a do síly, mocně proudící tvým srdcem,
ti vyslovuji své: JÁ JSEM – ZDE.

¹⁵ *Pentateuch. Pět knih Mojžíšových.* Český katolický překlad, Kostelní Vydří 2006, poznámka k Ex 3,14-15, str. 175.

Obrnění hrudi a duchovní zbroj vůbec

P. Gorazd Cetkovský, O.Carm.

Úvod

Při své letošní návštěvě u nás P. Felix Maria Schandel, karmelitán z Kolína nad Rýnem, podrobně vysvětloval text řehole, kterou prvním našim bratřím na Karmelu napsal sv. Albert Jeruzalémský. P. Felix se přitom držel výkladu, který vypracoval holandský karmelitán Kees Waajimen a který jsme poměrně důkladně uveřejnili i na stránkách našeho časopisu v letech 2003-2007.

V jednom místě textu knihy jsem se tehdy dostal do těžkostí a nepodařilo se mi dostatečně mu porozumět. Protože už jsem tomu tenkrát nemohl věnovat více pozornosti, tak aniž bych se otevřeně přiznal, udělal jsem, co jsme v takové situaci zkoušeli už ve škole: něco maličko jsem si přimyslel. Tehdy mi to prošlo, ale letos při přednáškách P. Felixe „to prasklo.“ Bohu díky. Připomeňme si nejdřív odstavce řehole, kterých se to týkalo. Popisují duchovní zbroj karmelitána.

18. Poněvadž život člověka na zemi je zkouška a všichni, kdo chtějí zbožně žít v Kristu, trpí pronásledování, a navíc vás protivník ďábel obchází jako řvoucí lev a hledá, koho by pohltit, usilujte se vši pečlivostí obléci zbroj Boží, abyste mohli obstát proti nástrahám nepřitele.

19. Bedra mějte přepásaná pásem čistoty; hruď ať je obrněna svatými myšlenkami, neboť je psáno: Svatá myšlenka tě zachová. Je třeba obléci pancíř spravedlnosti, abyste milovali Hospodina, svého Boha, celým srdcem, celou duší a celou silou a svého bližního jako sebe sama. Při každé příležitosti je třeba vzít štít víry, jímž budete moci uhasit všechny ohnivé střely onoho ničemníka; bez víry se totiž nelze líbit Bohu. Nasaďte si také přilbu spásy, abyste doufali ve spásu od samotného Spasitele, který spasí svůj lid od jeho hříchů. Meč ducha, jímž je slovo Boží, ať hojně přebývá ve vašich ústech i srdci, a cokoliv konáte, ať se děje podle slova Páně.

Jak tomu bylo s výstrojí, která kryje hruď?

Při výkladu 19. kapitoly řehole, popisující postupně šest částí duchovní zbroje, jsme Keesův výklad ke druhé z těchto šesti částí zbroje tlumočili takto: *Tunika (spodní oděv, podobný košili) mužů bývala (oproti tunice ženské) kratší, sahala asi ke kolenům a nosila se přepásaná. Rukávy neměla, nebo byly jen zcela krátké. Přiléhala přímo k tělu a přes ni se případně nosil plášť a také*

pancíř. Pak chránila tělo nejen před chladem, ale i před drsností pancíře. Představuje nejintimnější součást oděvu a sama o sobě nepatří mezi výzbroj. Hali-la tedy tělo ještě pod pásem a pod pancířem. Sv. Albert předepisuje: „hrud’ ať je obrněna svatými myšlenkami, neboť je psáno: Svatá myšlenka tě zachová.“

Ačkoliv jsem se co nejpečlivěji přidržel výkladu Keese Waajimana, přece jsem neporozuměl tomu, jak to s touto částí zbroje či výstroje bylo. Copak košile je nějaká vojenská výstroj? A když jsem při překladu do češtiny zvolil výraz *tunika*, navedl jsem tím naši obrazotvornost ještě více k představě, že šlo prostě o nějakou *košili*, kterou měl bojovník pod pancířem. K tomu mi přátelé, které jsem tehdy uprosil, namalovali do časopisu – podle našeho amatérského odhadu – i obrázek.

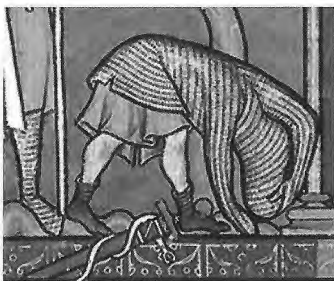
Pancíř

Takže z toho nakonec vyšla hezká dlouhá košile. A stejně směle jsme vyobrazili *pancíř*, jak jsme si jej představovali. Letos při přednáškách P. Felixe se ukázalo, že tomu musí být ještě jinak. P. Norbert hledal mrštně na internetu, pobídl mne, abych v tom pokračoval, a naše poznání se zpřesnilo.

Zobrazili jsme tehdy v časopise pancíř, sestavený z kovových plátů, který bývá nazýván *článkovaný pancíř*. Používal se v antické římské říši asi od 1. století před Kristem do konce 2. století po Kristu. Tedy v době, kdy o pancíři mluví sv. Pavel v listě Efesanům (6,14).

Zároveň ale vojáci antické římské říše používali i kroužkovou zbroj, která dopřávala bojovníkům větší volnost pohybu. A tato kroužková zbroj pak od raného středověku až do poloviny 13. století naprosto převládla. Takže když svatý Albert v řeholi zmiňuje *pancíř*, měl na mysli *kroužkový pancíř*, vytvořený z velkého množství železných kroužků. Toto byla „brň“ středověkého rytíře i křižáka. Vyrobit ji pevnou a účinnou bylo umění, pořádit si ji nestálo málo a řemeslníci, kteří se tím zabývali, byli u nás nazýváni brnění.

Tento obrázek z Křižácké bible (28r – detail) zachycuje bojovníka, který si kroužkový pancíř svléká. Dobře je vidět spodní oděv, který pod pancířem měl.

Pozoruhodně zachycuje oděv bojovníků ve 13. století tzv. Křižácká bible (nazývaná též Morganova či Maciejowského bible). Jedná se o knihu, tvořenou původně pouze ilustracemi, pocházející z okruhu francouzského krále Ludvíka IX. a vytvořenou kolem roku 1250. Velmi často zachycuje bitvy a násilnosti, předpokládá se proto, že měla podněcovat k účasti na křížové výpravě. Ačkoliv znázorňuje biblické příběhy, postavy jsou oblečeny tak a používají takové výzbroje a vojenské techniky, jak to bylo obvyklé ve 13. století. Na tomto obrázku (Záchrana Lota, folio 3) jsou pro nás zajímaví zaskočení bojovníci (zcela vpravo). Jeden si teprve obléká pancíř, druhý má svou prošívanici (bude o ní řeč zakrátko) pouze přehozenou na ramenou.

Pás kolem boků

Ačkoliv odborníci dnes dokazují, že kroužková zbroj nebyla nadměrně těžká a že tehdejší bojovníci se v ní uměli pohybovat obratně a byli na ni zvyklí, přece svou důležitou funkci měl také pás. Aby kroužková košile nevisela celou svou vahou na bojovníkových ramenech, měl ji kolem boků přepásánu, a tak část její tíže nesla bedra.

Brnění pro hrud'

Pod kroužkový pancíř nenosili křižáci nějakou pouze obyčejnou košili, ale speciální oděv, který byl opravdu pravoplatnou součástí výstroje, vybavením do boje. V řeholi není tato součást oděvu pojmenována přímo (podstatným jménem), nýbrž je zmíněna pouze její funkce: *obrnit hrud'*. Přičemž slovo *obrnit* v nás může vyvolávat představu celoplátového *brnění*, jaké známe z našich hradů. To ale vešlo v užívání teprve v průběhu 13. století nebo spíše ve století následujícím. Jeho veliká přednost spočívala v tom, že dokázalo chránit bojovníka i před bodnými ranami kopí a šípů, kterým kroužková zbroj spolehlivě čelit nedokázala. Výrobci plátového brnění byli u nás nazýváni platněři. Jakou část křižáckovy výstroje měl tedy svatý Albert na mysli, když píše o „obrnění hrudi“?

Varianta 1: spodní prošívanice

Podle historiků ona „košile“, nošená pod pancířem, byla vlněná nebo ušitá z několika vrstev lněného plátna. Sahala až nízko pod pás a rukávy měla buď krátké jen nad lokty, nebo dlouhé až k zápěstí. Její nejdůležitější vlastností ale bylo, že byla vycpávaná a prošívaná. Díky tomu už sama o sobě dokázala zmenšit nebezpečnost sečných i bodných ran, i když to bylo hlavně úkolem pancíře samotného. Tím, že byla oblékána pod pancíř, podporovala jeho funkčnost.

V odborné mluvě bývá tento oděv nazýván gambeson, nebo se mu prostě říká *spodní prošívanice*.¹ Měl velmi důležitou roli. Pancíř totiž chránil bojovníka před ostrým seker a mečů, ale prohýbal se, čili síla úderů přece na tělo dopadala. A tak podle dobových svědectví nezřídka bojovníci utrpěli pohmožděniny a vážná vnitřní zranění, nebo dokonce zemřeli, aniž byl přitom jejich pancíř porušen. Kdežto v kombinaci s gambesonem chránil pancíř bojovníka mnohem účinněji. Kromě toho asi také gambeson chránil tělo před odřeninami, které mohla kroužková zbroj působit.

Moderní zkoušky prokázaly, že v kombinaci s kroužkovým pancířem poskytoval gambeson dobrou ochranu dokonce před středověkými zbraněmi, používanými v boji na dálku – šípy z luků a střelami z kuší. Ty sice někdy i prostřelily pancíř, ale většinou pak uvízly v prošívané košili pod ním a bojovníkovi už příliš neublížily.

¹ Někteří rozlišují *spalnier* – dlouhou tuniku, vyčnívající někdy cíleně zpod zbroje ozdobným lemem, a *krzno* – silný vlněný, plstěný nebo prošívaný, snad i kožešinový oděv, sloužící utlumení a rozložení nárazů při úderech od nepřátelských zbraní.

Chudší bojovníci, kteří neměli na to, aby si pořídili kroužkový pancíř, používali pouze gambeson. V tom případě byl zesílen a jeho povrch si ještě různě upravili, např. napustili smolou, aby jim v podobě jakéhosi tvrdého kabátce poskytoval tím větší ochranu. Česky se nazýval *prošívanice*.

Varianta 2: vrchní prošívanice nebo plátová vesta.

Od 12. století si válečníci přes kroužkovou košili oblékali plátěný přehoz bez rukávů, sahající ke kolenům (velmi podobný škapulíři našeho řeholního hábitu, jen později vypasovaný, na bocích sešitý a přepásaný řemenem), nazývaný v českém prostředí *varkoč*. Tvrdí se, že původně měl asi chránit křižáky proti horku ze slunečního svitu, dopadajícího na zbroj. A jistě sloužil k rozpoznání jednotlivého rytíře, protože na varkoči býval vyobrazen jeho erb.

Bojovník starozákonního krále Davida, Chetita Urijáš, je v Křižácké biblí vyobrazen v modrém varkoči na kroužkové zbroji (folio 41).

Protože kroužková zbroj nebyla dostatečně neprostupná a nedokázala účinně chránit proti střelám, používalo se luků a kuší tím více. Proti tomu se někdy gambeson používal jako doplňkové brnění ještě i na kroužkovém pancíři jako *vrchní prošívanice*. V tom případě měl jen krátké rukávy nebo byl bez rukávů.

A také se od poloviny 13. století začaly na rub varkoče upevňovat malé pláty kovu nebo jiný tvrdý materiál. A to buď vedle sebe, nebo v malém překrytu, takže mezi nimi nezůstávaly mezery a přitom oděv nebránil bojovníkovi v pohybu. Pláty byly na oděv připevněny nejčastěji pomocí nýtů, jejichž hlavice byly nápadně viditelné na vnější straně oděvu a byly často umělecky provedené. Tak se z varkoče vyvinula *plátová vesta*, předchůdkyně pozdějšího celoplátového brnění. Jestliže jedno z nejstarších vyobrazení plátové vesty se dochovalo z doby kolem roku 1250, mohl již svatý Albert, když předpisuje: „*hrud' at' je obrněna svatými myšlenkami*“, mít na mysli takovou plátovou vestu. Je újeji spojena s představou hrudi, kdežto spodní prošívanice chránila vůbec celý trup i obě paže.

Tento obrázek z Křižácké bible (folio 27) dobře ukazuje různé druhy oděvu: stojící bojovník má na sobě světlou prošívanici, vprostřed na voze sedí muž v kroužkovém pancíři, muž úplně vpravo má na svém oděvu něco jako varkoč. Výjev ukazuje Davidův příchod k Saulovu vojsku, v němž bojovali jeho bratři (1 Sam 17,12-22).

Varianata 3: zdvojení pancíře – jen na hrudi

Protože při boji se nepřítelova pozornost nemalou měrou zaměřovala na to, aby bojovníka zasáhl do hrudi (která má relativně velkou plochu, kryje životně důležité orgány, nekomíhá se při boji tolik jako končetiny nebo hlava a nebyla kryta sedlem jako bojovníkovo břicho), byla ochrana hrudi zesilována velmi prostě tak, že bojovník si na hrud' připevnil ještě jednu vrstvu kroužkového pancíře, našitou na kůži.

Nebo kroužková zbroj, kryjící hlavu a krk, byla prodloužena na hrudi do jakési náprsenky. Také na ni by se velmi dobře mohla vztahovat Albertova slova: „hrud' ať je obrněna“.

Vražda betlémských dětí, Rukopis z Německa (kolem 1350), British Library, London, Shelfmark Add. 17687 B.

Obě tyto podoby zesílení kroužkové zbroje na hrudi odpovídají podle mého soudu asi nejlépe tomu, co naznačují slova svatého Alberta v řeholi. Hodí se k nim lépe než představa spodní prošívanice nebo svrchní prošívanice či plátové vesty.

Štít

O tom, jaký štít (řecky: thyreon) měl na mysli svatý Pavel v Ef 6,16 (jehož slova byla svatému Albertovi předlohou), mluví poznámka v překladu Nového zákona od Ondřeje Petrů: široký velký štít, který chránil bojovníka proti kamení a šípům, když dobýval pevnosti a zdolával hradby.

Tento obrázek z Křižácké bible (folio 10) nám ukazuje, jak používali bojovníci své štíty. Použil jsem pouze výřez z celkové scenerie, protože zbytek obrázku je příliš krutý.

Stojí za pozornost, že když středověcí těžkooděnci začali používat celoplatové brnění, zmenšili své štíty, protože je již tolik nepotřebovali, ba nakonec bojovali úplně bez štítu. Jejich zbroj byla totiž střelami z luků a kuší prakticky neprorazitelná. Nám z toho zpětně vysvítá, proč pro bojovníka v kroužkové zbroji byl štít tak důležitý: protože jeho zbroj ho nedokázala proti střelám chránit.

Sama Albertova řehole o střelách mluví. Asi byly pokládány za něco zvláštním způsobem nebezpečného – jaksi záludné. Proti střelám zpovzdálí totiž veškerá udatnost, fyzická síla a umění zacházet s mečem – byť by byly sebevětší – nic nezmohou, na ty vůbec nedojde. Tak to známe už z příběhu o Goliáši a Davidovi...

Ze žalmu 46 vyrozumíváme, že když někdo chtěl nastolit mír a zničit zbraně, pak oštěpy zlomil a štíty spálil. Tedy: štíty bývaly zhotoveny z hořlavého materiálu, proto nepřítel používal *ohnivé střely*. V biblické době byly štíty zhotovovány ze dřeva nebo pleteny z rákosy, byly potaženy kůží a mazány olejem (2 Sam 1,21; Iz 21,5).

Podle dobových svědectví se střel užívalo v takové míře, že někteří bojovníci jich po bitvě měli na sobě jako dikobraz bodlin. A jestliže se takto vydatně užívalo i ohnivých střel, muselo pro bojovníka být těžké uhlídat si štít, aby mu nezačal hořet (navíc při ostatním bojování, na které se musel soustředit). Pokud mu štít shořel, zůstal bojovník nebezpečně vystaven střelám nepřítele, vůči nimž ho jeho pancíř chránil jen nedokonale... I o ohnivých střelách se svatý Albert zmiňuje dle Ef 6,16 (viz i Ž 7,14).

K čemu nám je tento výlet do historie vojenství?

O ostatních částech zbroje, které svatý Albert zmiňuje, máme asi přibližně správnou představu: prilba a meč. Všechno toto poznávání starověké a středověké výstroje a výzbroje má pro nás karmelitány jeden přínos: zbystřuje naši pozornost pro to, jakých předmětů použil svatý Albert (po vzoru svatého Pavla) jako příměrů k tomu, aby popsal vlastnosti a duchovní hodnoty, které patří k duchovní výbavě toho, kdo chce žít na Karmelu.

Výklad Albertových pokynů – nejprve důvod obléknutí zbrojí

Kapitola 18 klade karmelitánům na srdce, aby zaujali postoj vojáka, pečlivě vystrojeného a vyzbrojeného pro případ boje. *Proč?* Albert uvádí tři důvody, každý z nich se opírá o citaci z Písma.

1. Pozemský život člověka je časem zkoušky (Job 7,1), co do náročnosti srovnatelným s vojenskou službou (dle hebrejského originálu knihy Job).
2. Podle zkušenosti i slov svatého Pavla zbožní křesťané vždy budou zakoušet pronásledování (2 Tim 3,12).
3. Záludný Pokušitel stále hledá, jak by na nás zaútočil a zahubil nás (1 Petr 5,8).

Ovšem dnes se kolem nás neustále předvádí zcela opačné pojetí života: reklama slibuje pohodu a za lacino. Náboženství bývá považováno za škarohlídství, které člověku bere radost ze života a uvrhuje ho do stálého strachu z Boha. Ovšem pozor: jiní lidé naopak při pohledu na problémy současnosti propadají strachu z dnešního světa, tonou v malomyslnosti nebo netečnosti. Kdo má pravdu? Vhání nás Albertova rada do přehnaného pocitu stálého ohrožení, nebo ne?

Ne. Albert nám neklade na srdce nic jiného, než křesťanskou bdělost, k níž mnohokrát pobízí samotný Nový zákon (např. v podobenství o deseti družících – Mat 25,1-13 aj.). Našemu mazanému Nepříteli totiž velmi vyhovuje, pokud se domníváme, že jsme naprosto v bezpečí.

Z Lk 11,25 vysvítá, jak zacházel vítěz s poraženým nepřítelem a s jeho zbrojí: vzal mu ji. A není tomu tak, že Nepřítel by nám naši zbroj i naši spásu nejraději odňal nepozorovaně? Proto nás ukolébává k domněnce, že v našem životě vlastně o žádný boj nejde... Bojovník, který má své zbraně ležet zaprášené někde pod postelí nebo na půdě, bude totiž zdolán velmi snadno.

Ale naším úkolem je – podle slov sv. Alberta, citujícího svatého Pavla – obstát (lat. *stare*). Možná bychom mohli říci hovorově: „ustát“ všechny útoky Pokušitele, které se neúnavně opakují. To, že člověk pevně *stojí*, je oblíbený obraz ve spisech svatého Cypriána, biskupa v Kartágu, který zemřel za Valeriova pronásledování v roce 258. „*Stát*“ je u Cypriána slovo klíčového významu. *Vyjadřuje totiž postoj nutný v době pronásledování: „zůstat stát na nohou“, „bránit se“, aniž by se křesťan dal přemoci útoky ďábla, který se snaží o to, aby křesťan „upadl“ nebo „odpadl“.*²

Tento obraz ovšem najdeme již v Novém zákoně. Apoštol pobízí: „*Buďte bdělí, stůjte pevně ve víře,*“ (1 Kor 16,13) a: „*Stůjte v Pánu pevně...*“ (Flp 4,1). „*A proto ten, kdo stojí, ať si dá pozor, aby nepadl!*“ (1 Kor 10,12 – ekumenický překlad.) A podobně v Ef 6,14, tedy v textu, který svatý Albert používá jako vodítko pro tyto řádky řehole: „*Stůjte tedy pevně!*“ Kdo pevně stojí, ten je *stálý*. Následující kapitola 19 postupně popisuje šest částí duchovní zbroje.

2 ADALBERT DE VOGÜÉ, *Vytrvat v klášteře až do smrti*, in: Benediktinské sešity, svazek 3, str. 68.

Pás kolem boků – ukázněná sexualita

Zatímco svatý Pavel píše, že máme být „*opásání kolem beder pravdou*“ (Ef 6,14), svatý Albert se tu od něj odchyluje a předpisuje: „*Bedra mějte přepásaná pásem čistoty*.“ Domnívám se, že Albert to obměnil záměrně. Pro první karmelitány, kterým psal, mohlo mít více než přijetí křesťanské víry v Ježíše, Spasitele (oproti židovství a pohanství, což bylo aktuální v Pavlově době), prvořadý význam mravní obrácení, napomáhající potom životu modlitby, o který jim šlo.

Víme, že hříchy proti šestému přikázání jsou silným pokušením, a pokud se jich dopustíme, zahanbují nás a vnitřně rozhořčují víc než jiná selhání. Tyto hříchy vyvolávají velký pocit zrady vůči Bohu, izolovanosti od druhých lidí, zloby na sebe sama nebo sebelítosti. Vytvářejí v člověku blok: představu, že už se ani nemá pokoušet snažit se o bližší kontakt s Bohem, nebo že by to od něj byla vůči Bohu dokonce drzost a faleš. Uvědomíme-li si, že první karmelitáni za sebou měli velmi dobrodružné putování z Evropy do Svaté země, možná i strávené v řadách vojska, a že někteří z nich pravděpodobně před svou konverzí, která je přivedla do Svaté země, žili v manželství, včetně jeho stránky intimní, pak snad nejsme daleko od pravdy, když řekneme, že celibátní život pro ně nemusel být snadný. Albert jejich situaci nedramatizuje, ale pevně a jasně ukládá jako první součást jejich výstroje: zachovávat kázeň co do sexuality.

Obrnění hrudi – myslet na svaté věci

Jako byla ochrana hrudi zesílena kromě pancíře ještě jinou částí výstroje (ať už vypadala jakkoliv), tak je důležité nejen varovat se hříchu, a to i hříšných myšlenek, ale co možná stále, vždy už předem, mít srdce naplněné „svatými myšlenkami“, takže různá pokušení a jiné rozkladné vlivy nenajdou v našem nitru místo, kde by se uchytily.

Významný učitel duchovního života, svatý Theodor Studijský (+826), který byl představeným velké komunity, údajně každý večer chvíli mluvil s každým z bratří a mimo jiné se jich ptal: „Na co jsi dnes myslel?“ A pomáhal jim včas rozpoznat, které myšlenky by pro ně mohly být škodlivé a které naopak mají rozvíjet, snažit se jimi zabývat. To má v dnešní době, kdy tolik lidí trpí vnitřními strachy, depresemi, a nebo i bezmyšlenkovostí, velkou aktuálnost. Nevěřící svět v tom ovšem nedává místo Bohu, ale mluví pouze o pozitivním myšlení.

Obrnit hrud' svatými myšlenkami je blízké jinému pokynu řehole: „*Všichni ať zůstávají ve svých celách nebo poblíž nich a dnem i nocí rozjímají o záko-*

nu Páně a bdí na modlitbách, nejsou-li z oprávněných důvodů jinak zaměstnáni“ (kap. 10).

Pancíř – spravedlnost

Slovo spravedlnost má v Bibli jiný smysl, než na jaký jsme zvyklí v běžné řeči. Dobře je to patrné z 1 Sam 24,18: David ukazuje králi Saulovi, že nevyužil příležitosti jej zabít, a Saul mu odpovídá: „*Jsi spravedlivější než já. Ty mi odplácíš dobrým, ale já jsem ti odplácel zlým*.“ V řeči Bible být spravedlivý znamená: být takový, jak se to líbí Bohu. Spravedlnost je správnost, dokonalost, bezúhonnost co do plnění Božích požadavků.

Tato spravedlnost spočívá podle svatého Alberta v uskutečňování dvojího největšího přikázání. V tom on spatřuje pancíř spravedlnosti: „*abyste milovali Hospodina, svého Boha, celým srdcem, celou duší a celou silou a svého bližního jako sebe sama*.“ Spravedlností je tato dvojí láska.

Všimněte si: křížákův pancíř – kroužková zbroj – kryl co možná největší plochu těla (na rozdíl od článkovaného pancíře z doby sv. Pavla). Úsilí o spravedlnost se týká celé naší existence, všech oblastí našeho života. Svaté myšlenky mají být v nitru, kdežto spravedlnost je něco zprvu „vnějšího“, zachovávaní přikázání, které ale zvenčí proniká do srdce...

Štít – víra

V souladu s textem svatého Pavla i svatý Albert považuje víru za obranný štít, který chrání před střelami Nepřítele. Jak jsme řekli výše, bojovníkovi bez štítu se snadno mohlo stát, že byl raněn nebo zabit ještě dřív, než mohl začít bojovat přímo. Jakou víru mají Pavel i Albert na mysli? Domýšlím si: oddanost Kristu. Ne pouhou znalost katechismu, ale vědomí: patřím Kristu a chci žít ve věrnosti jemu, ve vztahu s ním.

Přilba – spása (důvěra ve spásu)

Přilba kryje hlavu – velmi důležitý orgán. Zranění na hlavě bývají velmi vážná a mnohdy smrtelná. (Ne bezdůvodně se před několika lety zavedla povinnost přilby pro cyklisty.) Při duchovním boji má podobně zásadní význam naše naděje ve spásu, důvěra, že Bůh na nás svou spásu opravdu uskuteční. Kdo nevěří budoucnost, kdo ztratil perspektivu, jak může energicky bojovat? Ten se bude životem nanejvýš trpně vléct.

Když svatý Albert stručnou zmínku svatého Pavla o přilbě spásy rozvádí, třikrát během jedné věty použije slovo, odvozené od kořene spása, spasit: „*abyste doufali ve spásu od samotného Spasitele, který spasí svůj lid od jeho hříchů.*“ Naším úkolem je ve spásu doufat. Při vši naší snaze je spása darem od Ježíše – Spasitele. Není výsledkem pouhého našeho přičinění se.

Meč Ducha – Boží slovo

Výklad, že meč Ducha je Boží slovo, pochází přímo od svatého Pavla. Když nás svatý Albert nabádá, aby Boží slovo „hojně přebývalo v našich ústech i srdci“, jednak tím cituje jiná slova svatého Pavla (Řím 10,8 dle Deut 30,14), ale také připomíná zvyk otců pouště „přežvykovat“ v ústech během dne krátkou citaci z Písma. Smyslem bylo nechat to slovo proniknout ze rtů do nitra. Dokážeme i my najít způsob, jak se toho držet v dnešní době?

Otcové pouště používali slova Písma nejen jako duchovní potravu, ale také jako zbraň proti osmi druhům zlých myšlenek.³ A ze závěrečné věty: „*a cokoliv konáte, ať se děje podle slova Páně,*“ je patrné, že pro svatého Alberta je Boží slovo též kritériem, podle něž je třeba se rozhodovat.

Duchovní zbroj nerezaví ani nezastarává

Dvanáct století po sepsání listu Efesanům použil z něj svatý Albert v mírné úpravě několik veršů, aby předložil prvním karmelitánům názorně, co bude v jejich poustevnickém životě důležité. Osm století po svatém Albertovi i nám jeho slova zůstávají dobrým návodem, jak „*žít v poslušnosti vůči Ježíši Kristu a věrně mu sloužit s čistým srdcem a dobrým svědomím*“ (řehole, kap. 2).

3 Podrobněji o tom píše např. A. GRÜN, *Jak zacházet se zlým*, Kostelní Vydří 1995, str. 38-55.

ČASOPIS PRO DUCHOVNÍ ŽIVOT

Vydává Českomoravská generální delegatura řádu karmelitánů v Kostelním Vydří.

Odpovědný redaktor P. Gorazd Cetkovský O.Carm.

ISSN – KARMEL 1210 – 499X

Podávání novinových zásilek povoleno Českou poštou s. p., ředitelstvím odštěpného závodu Jižní Čechy v Českých Budějovicích, j. zn.: P – 1911 / 97 ze dne 9. dubna 1997.
Evidenční číslo: MK ČR E 13791

Starší čísla časopisu najdete na www.karmel.cz